

z *nemškim rajhom*«. S tem se je končala prva avstrijska republika. Po priključitvi Avstrije tretjemu rajhu je bil vzpostavljen nacistični sistem, v katerem so dobili vodilno vlogo avstrijski nacisti. Mnogi med njimi so se »še posebej izkazali«. V času nacizma so lahko ustvarjali samo še umetniki, ki so bili člani zbornice; članstvo je bilo onemogočeno osebam judovskega porekla in vsem politično drugače mislečim ustvarjalcem, ki jih je nacizem preziral in jih postopoma tudi vse bolj preganjal. Še posebej so bili na udaru predstavniki umetniške avantgarde. Obiskovalci na razstavi torej dobijo popolni vpogled v umetniško obdobje, ki so mu izraz do ločale politične strukture, ter posledice vsiljenega usklajevanja na področju upodabljačih umetnosti.

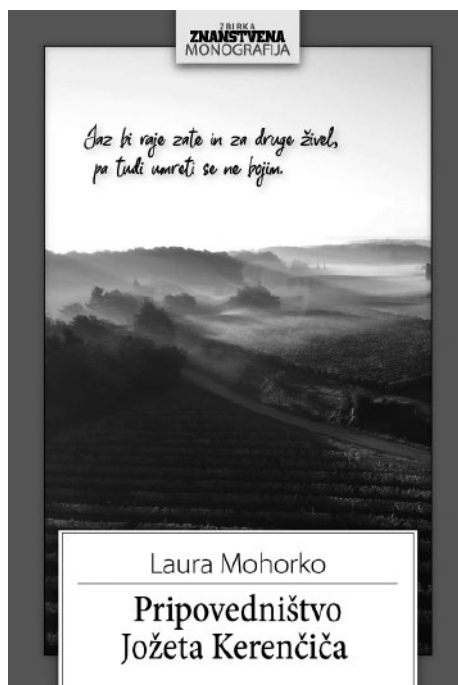
Marjan Toš

LAURA MOHORKO: *PRIPOVEDNIŠTVO JOŽETA KERENČIČA*.

Kulturni center, zavod za umetniško produkcijo in založništvo, Maribor 2021, 154 str.

Pri založbi Kulturni center Maribor je izšla knjiga *Pripovedništvo Jožeta Kerenčiča* avtorice Laure Mohorko. Knjiga temelji na predhodnem magistrskem delu avtorice na Filozofski fakulteti v Mariboru iz leta 2015 in ni samo zanimivo, pač pa tudi izvirno delo. Knjigo je uredila dr. Mojca Tomišič; lektorica je bila Nina Ditmajer, recenzenta pa dr. Jožica Čeh Steger in Tonček Luskovič. Fotografijo za naslovnico je prispeval

Denis Žuran; oblikoval jo je Peter Dobaj, ki je bil tudi avtor grafične zasnove knjige. Za prelom in oblikovanje je poskrbel Jurij Moličnik; fotografije sta prispevala Denis Žuran in Laura Mohorko. Novo knjigo so predstavili v Pecnici, v kraju, kjer je bil Kerenčič jeseni leta 1941 izdan in aretiran ter odpeljan najprej v ptujske in nato v mariborske zapore, kjer je bil kot talec ustreljen.

Jože (Janko) Kerenčič se je rodil leta 1913 v številčni kmečki družini v Jastrebcih v Slovenskih goricah. Osnovno šolo je obiskoval na Kogu, nato pa nadaljeval šolanje na učiteljskišči v Mariboru. Že v Mariboru se je vključil v napredno mladinsko gibanje. Leta 1933 se je vpisal na študij pedagogike in slavistike na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. Postal je član Komunistične partije in deloval v naprednem študentskem gibanju in v študentskem klubu *Njiva*

na ljubljanski univerzi. Iz KPJ pa je bil izključen zaradi pogledov na reševanje kmečkega vprašanja, saj se s partijsko usmeritvijo niso skladali. Diplomiral je leta 1937 in kot brezposelni profesor pisal črtice in novele, ki jih je objavljale v Mariboru. Službo je dobil šele čez tri leta na meščanski šoli v Gornji Radgoni. Ob kapitulaciji Jugoslavije aprila 1941 je bil med prvimi organizatorji odporne gibanja. Vključil se je v organizacijo odpora na Kogu in v Središču ob Dravi ter bil sekretar Osvobodilne fronte ljutomersko-radgonskega okrožja. Po izdaji so ga Nemci zaradi ilegalnega dela v partiji in OF aretirali v Pesnici in ga 27. decembra 1941 skupaj z mlajšim bratom Slavkom ustrelili v skupini talcev v Mariboru. Bil je eden izmed prvih žrtev nemškega nasilja med Slovenci na Štajerskem ter najaktivnejši bорец za svobodo v Slovenskih goricah. 27. novembra 1953 je bil proglašen za narodnega heroja.

Jožeta Kerenčiča slovenska javnost torej pozna kot aktivnega udeleženca NOB in manj kot literarnega ustvarjalca. Kerenčič je bil po duši pedagog, po političnem prepričanju sicer komunist, a vendarle bolj humanist in pošten socialni demokrat. Mož, ki je do temeljev poznal utrip socialno in ekonomsko revnega slovenskogoriškega podeželja, še zlasti pa nevzdržne razmere med viničarji in obubožanimi malimi kmeti. *»Pripovedna proza Jožeta Kerenčiča je bila zaradi ideoloških vzgibov in njegovega političnega predvojnega delovanja skozi desetletja skorajda neraziskana, po osamosvojitvi Slovenije pa v večji meri prezrta. Ker je obravnavani avtor eden izmed manj vidnih predstavnikov socialnega realizma, se je njegovim proznim delom posvetilo bore malo li-*

*terarnih zgodovinarjev. Jože Kerenčič je v obdobju med vojnama bil izjemno aktiven klicatelj revolucije in vstajniški govornik v vzhodnoštajerskem prostoru. V magistrskem delu ga predstavljamo zlasti kot pisatelja, sourednika mariborskih Obzorij in tudi kritika. V literarnih vrstah je najbolj poznan po sociološki razpravi o katastrofalnih razmerah vzhodnoštajerskega vaškega življenja in zadolženosti kmečkega ljudstva. Njegovo edino samostojno izdano delo je novela *Mati išče mojstra* (izšla je po njegovi smrti), desetletje pozneje pa je preostala dela zbral in uredil Ivan Potrč ter knjižni izbor poimenoval *Domačija*. Kerenčičeva prozna dela zajemajo črtice in novele, istočasno pa so nastajale tudi študije, razprave in kritike. V knjigi je Potrč Kerenčičev pisateljski opus zaokrožil z objavo čustvenih in poslovnih pisem, namenjenih Ivanu Potrču, ženi in stricu. Usode Kerenčičevih malih ljudi v črticah in novelah so postavljene v njemu domač slovenskogoriški oz. prleški regionalni prostor med Dravo in Muro,« je v knjigi in že prej v magistrski nalogi iz leta 2015 izpostavila avtorica **Laura Mohorko Kumer** (v COBISS zapisu knjige je naveden ta priimek – op. M. T.). Opravila je veliko delo, vredno vse pohvale. Še zlasti zaradi enostavnega in razumljivega jezika in podajanja snovi, ki je mnogi, zlasti mlajši bralci sploh ne poznajo.*

Povsem na mestu je bila odločitev avtorice, da knjigo poveže v več snopov, ki zaokroženo podajo verodostojno sliko o tem prleškem humanistu, učitelju in revolucionarju, ki se je ukvarjal tudi s pisanjem in ga literarno-zgodovinska stroka uvršča med socialne realiste tridesetih let minulega stoletja. Že na začetku nas opozori, da Kerenčičevih

proznih del ni veliko, saj so nastala v izredno kratkem obdobju med leti 1933–1941. Tej ugotovitvi je dodala še tehtno pripombo, da je njegova proza zlasti med mlajšimi generacijami malce manj poznana, saj je bil »zaradi ideoloških vzgibov v zadnjih desetletjih večkrat zanalašč zanemarjen. Pa vendar velja omeniti, da ga Štajerci, predvsem pa Ormožani, tudi če hočemo, ne moremo kar tako izbrisati.« Knjiga je razdeljena na smiselna poglavja, ki jih po uvodnem delu predstavljajo najprej kratek oris življenja Jožeta Kerenčiča, nato zgodovinsko-kulturni kontekst Štajerske v času Kerenčičevega delovanja, kratka proza v socialnem realizmu in osrednje poglavje knjige s preprostim naslovom *Črtice in novele*. Kljub strokovnosti, ki je v tem poglavju najbolj v ospredju, lahko tudi preprosti bralec spozna bistvo Kerenčičevega literarnega ustvarjanja. V nadaljevanju knjige so poglavja o avtobiografskosti v Kerenčičevih črticah in novelah, o razpravah o zemljiških in agrarnih odnosih ter Kerenčičev pogled na delovno problematiko, Kerenčičeve literarne kritike, njegova pisma, politični epigrami in na koncu še sklepne misli ter obsežni znanstveni aparat z navedbo vseh virov in literature.

»Kerenčičevo strokovno, politično in literarno delo je bilo leta 1941, ko je bil na višku svojih vitalnih in ustvarjalnih moči, nasilno pretrgano, zato njegov literarni opus ni obsežen, a pomembno dopolnjuje podobo slovenskega socialnega realizma. Laura Mohorko je pisatelja Jožeta Kerenčiča, ki je v svojih novelah prepričljivo ubesedil težko življenje človeka na obrobju Slovenskih gor in svoj pogled mestoma vsaj za hipec usmeril tudi v lepoto s soncem obsijanih

valovitih gričev domače pokrajine, prepričljivo umestila v slovensko književnost socialnega realizma in na literarni zemljevid vzhodnoštajerskih besednih umetnikov, v družbo Stanka Vraza, Božidarja Flegariča, Milene Mohorič, Antona Ingoliča, Ivana Potrča in drugih,« je o knjigi zapisala recenzentka dr. Jožica Čeh Steger. Sam bi k temu dodal še mnenje pisatelja in Kerenčičevega prijatelja Ivana Potrča, ki je že pred desetletji zapisal, da bi pripovedništvo Jožeta Kerenčiča lahko našlo mesto v mislih prleškega dijaka in študenta ne samo z namenom, da bi ta razumel politično-zgodovinske razmere v rodni Prlekiji, temveč da bi skozi prozo spoznaval težak položaj svojih prababic in pradedkov, ki so na tuji zemlji služili vsakdanji kruhek. »Njegove črtice in novele odslkavajo podeželsko in viničarsko revščino, ta pa je prikazana na karseda realističen način. Kerenčič ne olepšuje stvari; zlasti v študijah in ocenah se zrcali težek, trd in neizprosni čas, ko življenje in delo nista poznala odtujitve, vse je bilo eno, enovito.« Naj čisto na koncu omenim še zahvalo recenzenta Tončka Luskoviča iz Koga, ki je zapisal: »Avtorici gre zahvala, da je prekinila dolgoletni molk o tem človeku, saj vse od Potrčeve Domačije v našem literarnem prostoru o njem praktično ni bilo napisane niti besedice. Nas, ki živimo na obrobju Slovenije, so prevečkrat omalovaževali in potiskali v pozabo. Nerazumljivo in pritlehno je to, da so nas nekatere slovenske pokrajine poskušale narediti majhne in nepomembne, češ, kaj bodo ti Prleki z obrobja, saj v slovenski kulturni prostor ne prinašajo nič pomembnega.« Mar res?

Marjan Toš